

**Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка**

Кафедра загальної та регіональної географії

НАСКРІЗНА ПРОГРАМА ПРАКТИКИ

підготовки _____ магістра _____

спеціальність _____ 106 Географія _____

освітньо-професійна програма _____ Географія _____

Розробники програми:

кандидат географічних наук, доцент Корнус Олеся Григорівна,
кандидат географічних наук, ст. викл. Данильченко Олена Сергіївна

Наскрізна програма практики розглянута і схвалена на засіданні кафедри
загальної та регіональної географії

Протокол № 1 від "29" серпня 2024 року.

Обговорена та рекомендована до затвердження на засіданні
науково-методичної комісії природничо-географічного факультету

Протокол № 1 від "29" серпня 2024 року.

Наскрізна програма практики розглянута на засіданні вченої ради
природничо-географічного факультету

Протокол № 6 від "24" грудня 2024 року.

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Місце практики в професійній підготовці випускника

Практика здобувачів освіти закладів вищої освіти (ЗВО) України є невід'ємною складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців. Вона спрямована на закріплення теоретичних знань, отриманих магістрантами за час навчання, набуття і удосконалення практичних навичок і умінь за відповідною спеціальністю.

Наскрізна програма практики магістрантів спеціальності 106 Географія (другого рівня вищої освіти – магістр) є основним навчально-методичним документом, який визначає усі аспекти проведення практик. Вона забезпечує єдиний комплексний підхід до організації практик, їх системність, неперервність і послідовність навчання магістрантів.

Мета практичної підготовки

Мета практичної підготовки полягає в підготовці магістрантів до цілісного виконання викладацької, освітньої, науково-методичної й організаційно-керівницької діяльності підприємств (установ) різних форм власності, що здійснюють географічні дослідження. Практика створює можливості для перевірки готовності магістранта до самостійної науково-педагогічної діяльності, адекватної самооцінки здібностей, професійних якостей із точки зору їх відповідності вимогам викладача вищої школи.

Виробнича практика покликана навчити магістрантів застосовувати отримані в університеті знання з фахових дисциплін на практиці.

Завдання практики

1. закріплення та поглиблення теоретичних знань, отриманих магістрантами у процесі аудиторного вивчення дисциплін географічного змісту;

2. формування у магістрантів професійних умінь та навичок проведення науково-дослідної діяльності та організації освітньо-виховного процесу у закладі вищої освіти;

3. виконання конкретного обсягу роботи на робочому місці з метою закріплення професійних навичок;

4. підготувати магістрантів до використання в освітньому процесі сучасних технологій, ефективних методів і прийомів навчання;

5. розвивати уміння застосовувати творчий дослідницький підхід до наукової та педагогічної діяльності;

6. апробація на практиці набутих професійних компетентностей.

Вміння магістрантів

Під час проходження всіх видів виробничих практик магістрант повинен оволодіти навичками науково-дослідницької та професійно-педагогічної діяльності.

1. Вміти використовувати професійно-профільовані знання й практичні навички з фахових дисциплін у процесі виробничої діяльності.

2. Застосовувати в освітньому процесі новітні інформаційні технології та володіти методикою проведення лекційних, практичних, семінарських і лабораторних занять з географічних дисциплін.

3. Вміти удосконалювати рівень професійної підготовки.

4. Володіти основами іноземних мов на рівні, необхідному для роботи з науковою та навчально-методичною літературою зі спеціальності.

5. Вміти застосувати навички дослідницької діяльності у вивченні природних і суспільних географічних об'єктів і явищ, психолого-педагогічних процесів, окремої особистості, у вирішенні важливих професійних проблем.

6. Вміти сумлінно виконувати професійні обов'язки, дотримуватися принципів етики науковця та викладача.

II. ВИДИ ТА ТЕРМІНИ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ

Відповідно до навчальних планів, які затверджені Вченою радою, уведено наступний порядок проходження магістрантами-географами практики відповідно до освітньо рівня магістра:

- **переддипломна практика на підприємстві** з відривом від навчання (4 тижні у 3 семестрі – протягом жовтня, листопада);
- **виробнича (педагогічна) практика у ЗВО** з відривом від навчання (2 тижні у 3 семестрі – протягом листопада).

III. БАЗА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИК

- для переддипломної практики на підприємстві – підприємства та організації, з якими укладені договори про проведення виробничої практики;
- для виробничої (педагогічної) практики у ЗВО – кафедра загальної та регіональної географії Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

IV. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАКТИКИ

Керівники практики від кафедр забезпечують організацію і проведення практик відповідно до навчального плану, наскрізної і робочих програм практик, проводять інструктажі магістрантам та контролюють дотримання ними правил техніки безпеки, контролюють проходження практики, оцінюють її результати відповідно до поданих магістрантами звітів.

Кафедра загальної та регіональної географії згідно укладених договорів та угод заздалегідь визначає бази переддипломної практики на підприємстві, куди й розподіляє магістрантів, враховуючи тематику їхніх кваліфікаційних

(магістерських) робіт. Наказом Ректора здійснюється скерування магістрантів на бази практики і призначення керівників практики від кафедри для кожного практиканта. На місцях практики призначаються керівники практики від організацій (установ) – баз практики.

Керівник практики виробничої (педагогічної) у ЗВО розподіляє магістрантів за певними курсами і дисциплінами, які закріплені та читаються на кафедрі, призначає викладачів методистами практики. Методистом з фаху може бути керівник магістерської роботи.

Перед початком виробничої практики проводиться настановча конференція. На цій конференції обговорюються організаційні питання проведення практики. Загальний контроль за проходження практики здійснює керівник практики кафедри, а індивідуальний контроль за ходом виконання програми практики – викладач-методист.

V. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

Підсумки виробничих практик підводяться керівником практики і обговорюються на засіданні кафедри, яка її забезпечує, або на звітній конференції.

VI. ЗМІСТ ПРАКТИКИ

6.1. Переддипломна практика на підприємстві проводиться з відривом від навчання (4 тижні) у 3 семестрі – протягом жовтня, листопада. Базою проходження практики є підприємства та організації, з якими укладені договори про проведення виробничої практики.

Мета переддипломної практики на підприємстві: закріплення на практиці теоретичних знань, отриманих магістрантами за час навчання, оволодіння сучасними методами, формами організації праці в галузі їхньої майбутньої професії, набуття й удосконалення практичних навичок і умінь за спеціальністю, формування на базі одержаних у вищому навчальному закладі знань, професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час

конкретної роботи в реальних умовах, формування та розвиток у магістрантів професійного вміння приймати самостійні рішення у ході виробничого процесу, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати у практичній діяльності.

Основні завдання переддипломної практики на підприємстві:

- закріплення та поглиблення теоретичних знань, отриманих магістрантами під час теоретичного вивчення дисциплін географічного змісту;
- формування у магістрантів професійних умінь та навичок проведення науково-дослідної діяльності, застосування на практиці методології та методів географічних досліджень;
- вивчення організаційної структури підприємств чи установи та знайомство у безпосередніх умовах з виробничим процесом і технологічним циклом виробництва, відпрацювання вмінь і навичок зі спеціальності;
- ознайомлення зі звітними та іншими інформаційними документами про діяльність підприємства (установи);
- ознайомлення з характером, змістом та умовами безпосередньої роботи за фахом;
- одержання досвіду вирішення практичних задач, що вимагають застосування професійних знань і вмінь фахівця;
- проведення необхідних спостережень (анкетування, опитування) та експериментів, первинної обробка статистичних даних;
- апробація на практиці набутих професійних компетентностей;
- виконання конкретного обсягу роботи на робочому місці з метою закріплення професійних навичок;
- акумулювання й аналіз матеріалів для підготовки магістерської роботи, проведення досліджень у рамках науково-дослідної роботи;
- адаптування до умов реального виробництва.

Зміст діяльності магістрантів-практикантів.

Змістовий компонент переддипломної практики включає виконання таких завдань:

1. складання індивідуального плану проходження практики, який перевіряється та затверджується керівником практики;
2. ведення щоденника практики з обов'язковим фіксуванням результатів самостійного аналізу її перебігу;
3. вивчення організаційної структури підприємства та ознайомлення безпосередньо на підприємстві чи установі з виробничим процесом і технологічним циклом виробництва, відпрацювання вмінь і навичок зі спеціальності;
4. вивчення специфіки роботи підприємства, спостереження виробничих та невиробничих процесів;
5. ознайомлення зі звітними та іншими інформаційними документами і матеріалами, що стосуються діяльності підприємства;
6. проведення необхідних спостережень (анкетування, опитування) та експериментів, первинна обробка статистичних даних;
7. проведення досліджень у рамках науково-дослідної роботи – акумулювання й аналіз матеріалів для підготовки кваліфікаційної роботи магістра;
8. складання індивідуального звіту з виробничої практики.

Форми звітності магістранта про практику. Проходження практики завершується підготовкою та захистом звіту про практику. Матеріали до звіту готуються щоденно, а його безпосереднє оформлення здійснюється протягом останнього тижня практики.

Перелік звітної документації:

– Щоденник практики встановленого зразка, який містить: розпорядження про скерування магістранта на практику; календарний графік проходження практики; відгук керівника від підприємства-бази практики про роботу магістранта на практиці; висновок керівника практики від кафедри; робочі записи магістранта-практиканта.

– Характеристика на магістранта-практиканта, підписана керівником практики від підприємства (обов'язково має бути на бланку

підприємства-установи, мати вихідні дані та закріплена печаткою підприємства (установи)-бази практики).

– Звіт про проходження переддипломної практики на підприємстві.

Типова структура звіту:

- 1) титульна сторінка;
- 2) зміст;
- 3) вступ (включає мету та завдання практики, матеріали та методи дослідження, що застосовувалися під час практики, формулюється індивідуальне завдання);
- 4) загальна інформація про підприємство (установу) – базу проходження практики;
- 5) інформація про функції, структуру та організацію роботи структурного підрозділу (відділу), де безпосередньо відбувалась практика;
- 6) опис виконання практики згідно з календарним планом;
- 7) виконання індивідуального завдання;
- 8) додаткові завдання;
- 9) висновки (відображають виконання завдань практики, індивідуального завдання, особисті враження від практики, пропозиції щодо покращання проведення практики);
- 10) додатки.

- Атестаційний лист.

Звіт та щоденник про практику протягом 3-х днів після завершення практики здають керівникові практики від кафедри загальної та регіональної географії, який перевіряє його якість та правильність оформлення, підписує і передає звіт на кафедру. Підведення підсумків практики проходить у вигляді підсумкової конференції, де кожен магістрант звітує про проходження переддипломної практики на підприємстві перед методистами, викладачами та магістрантами.

Норми оцінювання роботи магістрантів під час практики.

Нормами оцінювання роботи магістрантів під час проходження практики слугує шкала ECTS, згідно з якою робота здобувачів освіти оцінюється за наступними критеріями (у %):

№ з/п	Вид діяльності	% від кількості балів відведеної на кожен розділ
1.	Володіння методикою географічних досліджень	0-20
2.	Ведення щоденника та обробка зібраних даних	0-20
3.	Інтерпретація отриманих даних, оформлення звіту	0-20
4.	Захист основних положень звіту та оцінювання знань, отриманих під час проходження переддипломної практики на підприємстві (усне складання або тестовий контроль)	0-40

За результатами захисту виставляється диференційована оцінка, яка заноситься до заліково-екзаменаційної відомості та залікової книжки магістранта за підписом керівника практики від кафедри.

Магістранта, який не здав звіту про практику або отримав на захисті незадовільну оцінку, направляють на практику повторно, він здійснює перескладання заліку практики за встановленою процедурою. Здобувач освіти, який вдруге отримав негативну оцінку з практики, відраховується з Університету.

Критерії оцінювання навчальних досягнень магістранта

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти
90-100	магістрант постійно працював на робочому місці під час практики і виконав усі завдання практики, успішно виконав індивідуальне завдання практики, вчасно надав відповідно оформлену документацію, ґрунтовний звіт, в якому на належному рівні проаналізовано діяльність підприємства/установи та надані обґрунтовані рекомендації щодо поліпшення його діяльності; наявна позитивна характеристика керівництва підприємства/установи щодо його роботи; під час захисту результатів практики магістрант вільно володіє матеріалом та відповідає на всі поставлені питання.
82-89	магістрант постійно працював на робочому місці під час практики, виконав завдання практики, однак не в повному обсязі за окремими завданнями, наявна позитивна характеристика керівництва підприємства/установи, яка приймала магістранта на практику; володіє матеріалом і відповідає на більшість запитань під час захисту результатів практики.

74-81	магістрант працював на підприємстві, але до нього були незначні зауваження з боку керівництва вчасності виконання доручень; вчасно представив звітну документацію, щоденник і звіт свідчать про достатній рівень виконання завдань виробничої практики; магістрант орієнтується в матеріалі і відповідає на запитання під час захисту результатів практики.
64-73	магістрант працював на підприємстві, але до нього були зауваження та претензії з боку керівництва щодо вчасності виконання доручень; магістрант не вчасно представив звітну документацію, однак щоденник і звіт свідчать про середній рівень виконання завдань виробничої практики; магістрант орієнтується в матеріалі і частково відповідає на запитання під час захисту результатів практики.
60-63	магістрант працював на підприємстві, але до нього були зауваження та претензії з боку керівництва щодо сумлінності або вчасності виконання доручень; вчасно представив звітну документацію, однак щоденник оформлений з помилками, звіт свідчать про низький рівень виконання завдань виробничої практики; магістрант достатньо орієнтується в матеріалі, але відповідає лише на деякі запитання під час захисту результатів практики.
35-59	магістрант фактично не працював на підприємстві без поважних причин або виявив недисциплінованість, не виконував завдань та доручень керівництва, завдання практики не виконані, звітна документація представлена в неповному обсязі, характеристика на магістранта за підписом керівника підприємства/установи відсутня або негативна; магістрант слабо або зовсім не орієнтується в матеріалі і не відповідає на запитання під час захисту результатів практики.
1-34	магістрант не працював на підприємстві, звітна документація відсутня або не відповідає вимогам, характеристика на магістранта за підписом керівника підприємства/установи відсутня або негативна; магістрант слабо або зовсім не орієнтується в матеріалі і не відповідає на запитання під час захисту результатів практики.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6.2. Виробнича (педагогічна) практика у ЗВО проводиться з відривом від навчання (2 тижні) у 3 семестрі – протягом листопада. Базою проходження практики є кафедра загальної та регіональної географії Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Мета виробничої (педагогічної) практики у ЗВО: підготовка магістрантів до цілісного виконання функцій викладача ЗВО як науковця та

викладача. Практика створює можливості для перевірки готовності магістранта до самостійної науково-педагогічної діяльності, адекватної самооцінки здібностей, професійних якостей із точки зору їх відповідності вимогам до викладача вищої школи.

Основні завдання виробничої практики:

1. Формування професійно значущих якостей особистості педагога-науковця.
2. Формування і розвиток професійних компетентностей, необхідних для організації освітнього процесу у ЗВО.
3. Вироблення творчого дослідницького підходу до науково-педагогічної діяльності.
4. Ознайомлення із сучасним станом освітнього процесу у ЗВО, із передовим науково-педагогічним досвідом.
5. Апробація набутих професійних компетентностей.

Зміст діяльності магістрантів-практикантів.

Змістовий компонент виробничої практики включає виконання таких завдань:

- складання індивідуального плану проходження практики, який встановленим чином перевіряється та затверджується методистом з фаху;
- ознайомлення з навчальними планами спеціальностей, робочими програмами дисциплін, закріплених за кафедрою;
- складання індивідуального плану проходження виробничої практики;
- відвідування не менше 2 лекційних і 2 практичних чи лабораторних занять магістрантів-практикантів;
- ведення щоденника практики;
- підготувати та подати на розгляд методисту з фаху розгорнуті конспекти лекцій, практичних чи лабораторних занять, що будуть проводитись магістрантом згідно з розкладом самостійно;
- провести самостійно 4 лекції та 4 практичні (лабораторні) роботи;

- ознайомитись із роботою наукової проблемної групи;
- продовжувати паралельно з виконанням програми практики працювати над науковими дослідженнями в рамках практичної частини кваліфікаційної роботи;
- підготувати звітну документацію про виробничу (педагогічну) практику.

Форми звітності магістранта про практику. Робота практикантів оцінюється методистом з фаху та керівником практики. При виставленні загальної оцінки за виробничу (педагогічну) практику враховуються оцінки за проведені заняття, організованість та сумлінність, дисципліну і педагогічні якості магістранта-практиканта, активність при виготовленні навчально-методичного забезпечення та використанні засобів навчання та діагностики знань магістрантів. Підсумки виробничої (педагогічної) практики підводяться з академічною групою керівником практики. Оголошуються оцінки за практику магістрантів.

Перелік звітної документації: Здобувач освіти повинен на останньому тижні практики здати таку документацію:

для методиста з фаху:

- індивідуальний план роботи магістранта-практиканта;
- щоденник практики;
- всі розроблені конспекти проведених занять

для керівника практики:

- індивідуальний план роботи магістранта-практиканта;
- щоденник практики;
- робочу програму одного з географічних курсів, складену за Європейською кредитно-трансферною системою організації освітнього процесу;
- аналіз відвіданого навчального заняття магістранта-практиканта;
- звіт про проходження практики;

- характеристику на магістранта-практиканта, підписану керівником практики
- атестаційний лист.

Норми оцінювання роботи магістрантів під час практики.

Виробнича (педагогічна) практика у ЗВО оцінюється за 100-бальною системою. При оцінюванні виробничої практики враховуються:

- знання програмного матеріалу з географічних дисциплін;
- якість проведення занять та їх оцінки;
- оцінка за ведення документації.

Критерії оцінювання виробничої (педагогічної) практики у ЗВО

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень магістранта
90-100	Магістрант виробив розуміння специфіки курсу географії у ЗВО; здійснив глибокий і всебічний аналіз актуальних проблем методики викладання географічних дисциплін на сучасному етапі й окреслив основні напрями та перспективи наукових досліджень для майбутніх викладачів; визначив зміст, структуру, завдання географічних дисциплін у ЗВО; набув умінь читати лекції, проводити практичні та лабораторні заняття відповідно до останніх досягнень у галузі географії, методики та педагогіки вищої школи, укласти робочі програми з географічних дисциплін; навчився керувати науковою роботою студентів (курсовою); опанував нормативні документи, що визначають діяльність науково-педагогічних працівників ЗВО; структуру курсів географічних дисциплін, вимоги до них; знає основні форми занять та методику їх проведення у ЗВО; використовував на високому рівні доцільні форми та шляхи організації індивідуальної та самостійної роботи студентів; самостійно, грамотно, на високому науковому та організаційно-методичному рівнях змодельовував структуру конспектів залікових занять, чітко та обґрунтовано висував, ефективно вирішував навчально-виховні завдання, раціонально використовував різноманітні методи навчання та методичні прийоми активізації студентів, поєднував колективні, індивідуальні та групові форми занять для досягнення поставленої освітньої мети занять; сформував необхідні вміння та навички викладання географії у ЗВО, документацію здав у визначений термін..
82-89	Ставиться, якщо магістрант самостійно, грамотно, на високому науковому та організаційно-методичному рівнях моделював структуру конспектів залікових занять; чітко та обґрунтовано висував, ефективно вирішував навчально-виховні завдання, раціонально використовував різноманітні методи навчання, проте недостатньо ефективно використовував окремі методичні прийоми активізації студентів, поєднував різні форми занять для досягнення поставленої освітньої мети занять; виявляв ініціативу в роботі, старанність, самостійність; магістр-практикант показав знання з географічних дисциплін, творчий підхід і самостійність у доборі навчального та дидактичного матеріалу, але припускався незначних помилок у моделюванні та проведенні занять, документацію здав у визначений термін.

74-81	Ставиться практиканту, який повністю виконав необхідний об'єм завдань з виробничої (педагогічної) практики; продемонстрував знання з географічних дисциплін на достатньому рівні; виявляв ініціативу в роботі; заняття проводив на відповідному науковому й організаційному рівні, але допускав несуттєві помилки; отримав позитивну оцінку методиста з фаху; допустив незначні недоліки в оформленні звітної документації; документацію здав у визначений термін.
64-73	Ставиться, якщо магістрант змодельював структуру та плани-конспекти занять з географічних дисциплін, помилився при визначенні їх навчально-виховної мети, недостатньо ефективно застосовував різні методи навчання, прийоми активізації студентів, невдало організував індивідуальні, групові, колективні форми роботи на практичних та лабораторних заняттях, допускав ряд помилок у викладі матеріалу під час читання лекції; постійно використовувався конспект заняття, часто недостатньо аргументовано проведено оцінювання відповідей студентів без застосування різних форм контролю.
60-63	Ставиться здобувачу освіти, який виконав необхідний об'єм завдань з виробничої (педагогічної) практики; на задовільному рівні забезпечив освітній процес і виконав заплановані завдання, але не проявив при цьому глибокого знання з географічних дисциплін й уміння застосовувати їх, не достатньо враховував індивідуальні особливості студентів навчальної групи, з якою працював; неякісно оформив документацію та несвоєчасно її здав.
35-59	Ставиться магістранту-практиканту, який не виконав необхідний об'єм завдань з виробничої (педагогічної) практики, проявив слабкі знання з географічних дисциплін, невміння застосовувати їх в освітньому процесі, встановлювати правильні взаємостосунки з усіма учасниками освітнього процесу, не готовий до забезпечення доцільної навчально-виховної роботи у ЗВО внаслідок недостатніх знань з провідного предмета, неякісно оформив документи виробничої (педагогічної) практики.
1-34	Ставиться практиканту, який не виконав програму виробничої (педагогічної) практики, не здав звітну документацію.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	задовільно
35-59	FX	
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни